

Nr 171.

Av herr Halién, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
*indragning av vetenskapsakademiens almanacks-
privilegium.*

Då i våra dagar statens ökade inflytande på och ledning av ekonomiskt krävande företag är i ständigt växande, måste det för lagstiftarne vara en angelägen uppgift att söka tillförsäkra staten en sådan inkomstökning, som så långt möjligt undviker ett ökat skattetryck på den enskilde. Bildandet av statsmonopol liksom ock statens affärsdrivande verksamhet innebär ju en dylik strävan. Det ligger därför också i sakens natur, att det ej kan vara i statens intresse att till vissa institutioners och inrättningsars disposition ställa inkomstkällor, vilka, förda in under statens förvaltning, skulle visa sig än mer inkomstbringande än nu är fallet.

Detta torde äga sin fulla tillämpning i en fråga, som riksdagen torde böra ägna sin uppmärksamhet, nämligen det s. k. almanacksprivilegiet. Som bekant är detta överlåtit till k. vetenskapsakademien, vilken i sin tur mot ett årligt belopp av 148,000 kr. överlåtit förlagsrätten till almanackan åt firman Almqvist & Wicksell. Ingen torde betvivla, att därest utgivandet av almanackan omhänderhades av staten, skulle detta för statsbudgetens vidkommande betyda en inkomstkälla till betydligt större belopp än vad nu k. vetenskapsakademien erhåller för detta privilegium. Än mer komme naturligtvis denna vinst för det allmänna att ökas högst väsentligt, om med tiden ett statstryckeri inrättades, varifrån almanackan utginge, varigenom all privat förtjänst på almanacksutgivningen försvunne.

Icke blott ekonomiska skäl tala för, att staten själv bör övertaga utgivandet av almanackan. Det reser sig även starka betänkligheter mot en sådan princip, att en viss institution genom att få fritt förfoga över

ett så inbringande monopol göres i vissa avseenden fullt oberoende av staten. Statens möjlighet att vid befordringar och utnämningar övervaka, att inga ovidkommande synpunkter få göra sig gällande, förhindras avsevärt. Och en vetenskaplig institution, som för sin skötsel och utveckling känner sig i visst avseende stå oberoende av statsmakterna, frestas gärna att inför frånvaron av dessas kontroll, tillåta ett visst godtycke och maktmissbruk.

Att även k. vetenskapsakademien på grund av anförda förhållanden fallit för dylika frestelser, är nog samt känt. Vid upprepade tillfällen ha befordringsfrågor inom akademien avgjorts efter ytterst godtyckliga och egendomliga principer, vilket också på sista tiden mot akademien uppkallat en nära nog enhällig kritik. Därför synes det önskligt, att k. vetenskapsakademien i likhet med andra med den jämnställda institutioner må få genom riksdagen mottaga de anslag som äro erforderliga, varigenom vinnes, att almanacksprivilegiet kan av staten mer ekonomiskt utnyttjas och statens möjlighet till kontroll över akademiens verksamhet utökas.

Då härtill kommer, att akademiens kontrakt med firman Almquist & Wiksell upphör med 1915 års utgång, är detta ytterligare anledning att låta frågan komma under riksdagens prövning.

På grund härav får jag föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utreda, huruvida och på vad sätt det s. k. almanacksprivilegiet, varöfver kungl. vetenskapsakademien för närvarande förfogar, må kunna indragas.

Stockholm den 5 februari 1915.

Harald Hallén.